

CİNCİ HANI'NDA TAŞ USTALARININ YAZDIĞI EFSANE

Kudret Ayşe Yılmaz

■ Tertemiz bir bardak suyu içip de ferahlamış gibi berrak ve güzel gökyüzü, beyaz köpüklerle donanmış mavi göl durgunluğunda... Adımlarım zamanın kalbinde ritmi işitilen nabza denk geliyor, anın kafesinden kurtularak düinde yaşayan canlı damarlara karışıyorum. Taşın beyaza, çiçeğin yola, tadın kokuya karıştığı bir kartal uçuşu başlıyor kafamda. Yüzyıllardır güneşi, yeşili, baharı, ayazı, kuş cıvıltılarını, gençlikten yaşlılığa uzanan insan yüzlerini soluyup duran güzelim Safranbolu konaklarının her birine, münasip bir lisanla kaderin taşlar arasında ışıldayan sınırlarını soruyorum. Yüreğin gördüğü nefis dokularla çevrelenmiş nice nefes; hayallerin, efsanelerin, masalların, hikâyelerin coşkun diline dolanıp merdiven başlarında, duvar diplerinde dal budak salmaya devam ediyor.

Ömür en garip muammayla vezinlenip ilerliyor, çözüm müşkül; bu taşları sırt sırta ören güçlü eller, çoktan toprağa karışmış. O hâlde insan 'sadece emekten ibaret' diyesim geliyor, insan safi sanattan ibaret.

Eski Çarşı'nın tıkkırtı yüklenen dar yollarında ilerleyip merkeze indiğim vakit, zihnimde evrenin zembereğini boşaltan bir tasavvur şekle kavuşuyor: Her biri bir diğerinden latif, beyaz konaklar ahşap kaplama pencerelerinden perdelerini sıyırmış ve en dikkat çeken yapıya, "Cinci Hanı/Hamamı"na, göz dikip de seyreyliyor âdeta. Aralarında taşın kalbini yumuşatacak kadar ahenkli, elvanlı bir muhabbet gelişmiştir muhakkak. Mor safran heykelinin civarında ak güvercinlerin zambak renkli kanatlarını izleyen insanlardaki günlük telaşlar taşıyor taşlara; taştan seken telaş, sıkıntı, keder tuzla buz oluveriyor. Neşeli fotoğraflarda daima saklı kalacak ebruli ışık zincirleri... Eli dizinde, gönlü mazide yorgun bir ihtiyar gibi oturup kalmış kare planlı Kadıoğlu Camisi'nin mordan siyaha yavaşça akan gölgesi uzanıyor yola. Gönül durgunluğu damlıyor şadırvandan; kubbesi, kumru seslerine

karışmış inceden bir ahenkle mırıldanıyor. İnsanlara yavaşlık, tarihin aktığı çeşme başlarında dokunuyor.

Safranbolu Çarşısı'nın ortasında kubbelerinin her biri mihenk misali nokta diye kondurulmuş hamamı aşip kesme ve moloz taştan, kitabesiz, iki bölümden inşa edilen hana doğru ilerliyorum. Görkemli hanın kapısı, kilidi, anahtarı Türk demir işçiliğinin inceliklerini meraklısına öğretmek için sabırla beklemekte. Dikdörtgen avlusunun etrafı iki kat revak üzerine kurulu; ortasında şırıldaayan, on bir köşeli havuz yavrusuna sevgi ile ninniler mırıldanan bir anne şefkatiyle ruhu sarmalıyor. Gerisinde beşik tonozla örtülü altmış üç oda... Oda içlerinde ocak ile niş... Ensi ile henüz karıştırılmış kadar taze hafifçe serpilen is kokusu... Pencerelemin sivri kemerlerindeki tuğlaların elenen köşeleri, geçen zamanın götürdüklerini anlatmakla meşgul. İnsan da böyle elenir kederin, hüznün kalburundan bilirim; elene elene kıvam bulur nice yasın, yaşın ardından. Kim bilir kimlerin yolu aştı bu handan öteye, kimler soluklandı yükünü yere serip de buracıkta, kimler dertli dertli ağladı?

Hanın sadece bir konaklama mekânı olmadığını sırlı muhabbetlerin, tılsım perdelerinin, gizli toplantıların yeri olduğunu fısıldayan akşam yeli, dörtlü gelen atlılara karışıp gidiyor. Geniş avlunun serin bir köşesinde sessizce otururken sahipsiz bir aynanın dört bucağı da aynı anda gösterdiğini hissediyorum ve fikrimi cin nöbetçilerine teslim edecek bir devridaim başlıyor. Cinci Hanı... Cinci... Cin... İn... Sadece gönlü temizlerin görüldüğü bir aynadan geçiyor saatlerde biriken şeffaf küller. İçlerdeki karanlığın akıp sırra karıştığı, kurşuna boyandığı bir gözyaşı mezarlığına yeni sapıtmalardeşiliyor. Ne ölen var ne yaşayan şimdi, ayaklarımın altından kayıp giden gökyüzünde içimin lütfu genişliyor.

Dünya hanını düşünmeye; düşündükçe demlenmeye, derinleşmeye başlamışken yanıma oturan bir kadın gülümseyerek çini fincanda tütüp duran köpüklü Türk kahvesi uzatıp söze giriyor:

Çok değişmiş bu han, eski hâlini araştırdım epeyce de oradan biliyorum. Cinci Hoca diye anılan Hüseyin Efendi'nin gizli gizli biriktirdiği elinden alınmış o büyük servetinden geriye kalan üç beş ile yapılmış derler. Üstelik bu Cinci Hoca'nın bahtı saraylara dek uzanmış. Kazaskerliğe yükselmiş, altına akçeye doymuş. Sonra bu dünya kazancı kara yılanı dönüp koyununa sokulmuş da ölümü bu yüzden olmuş. Hayat gerçekten çok acayip. Kimi şan kimi para kimi coşku peşinde... Oysa insan en çok insanı sevmeli, her şey kendi cinsine sadık değil mi sonuçta! İyi olsak kıyamet mi kopar sanki? Neyse ne... Derken idamı sonrası karısı yaptırmış burayı derler. Bu adamın cinlerine dair söylenen bir efsaneyi anlatayım sana dur. Onu da not al, bir gün lazım olur belki:

Devrin Osmanlı için kötüye döndüğü zamanlarda başlamış bu yapının inşası. Taş ustaları akşam olup da evlerine döndüğü vakit de sesler devam edermiş. Taş taşı döver, el işler, ağız nefeslenir... Bir sestir sürer gidermiş. Ustalar her gündüzün başı gelip de ne görseler beğenirsin, duvar biraz

daha yükselmiş! Bir gün iki gün derken her gün böyle olmaya durmuş. Delinin biri "Duvarı gece gece ören cinlerdir." demiş, kırk akıllı da aynı suyla yunmuş. Ustalar üç sıra, cinler iki sıra; ustalar bir sıra cinler üç sıra, ustalar on sıra cinler beş sıra... Korktukları için yanaşıp bakamaz, hava kırçıldandığı vakit civarında dahi duramazlarmış. Günler böyle geçip gitmiş... Kahvem de pek güzel, afiyet olsun. İnşaatin biteceğine yakın 'Bu sırra erelim, ecinniye görelim.' diyen ustalardan bir ikisi pusuya yatmış. Sabırla beklemişler. Beklemişler. Beklemişler. Hava iyiden kararıp da kurt kuş ağzını mühürleyince bir tıkırtı baş göstermiş. Yürekləri hoplamış, nefesleri kesildi kesilecek... O da ne!

Kadınlar...

Narin, beyaz ellerinde alet edevat... Tıkır tıkır başlamışlar çalışmaya... Ustalar cin kadın kılığına girer mi girmez mi, fısır fısır münakaşa ederlerken bir kadın işitmiş seslerini. Bir çığlık çığ olup diğer ağızlarından da deli ırmaklar gibi sürülüp akmış. Az sonra bütün köy oracıktaymış. Anlaşılmış ki aylardır bu inşaatı sürdüren buranın kadınlarıdır. Yani demem o ki erkek gündüz çalışmış, kadın gece... Erkek görünür olmuş, kadın ecinni... Erkek kazanmış, kadın hatır gütmüş. Kim ne derse desin bu hanın yarısı kadın, yarısı erkek. Hamamın gül suyuyla kırklanması... Cinlerin atlarını ahıra bağlaması... Cinci Hoca'nın kayıp kitabının burada bir yerlere gömülmesi... Cinci Hamamı'nda yıkanıp arınanların çıkarken dilek tuttukları, o dileklerinin cemre düştüğü vakit sırlandığı, tamamlandığı, çiçeklendiği... Neler anlatılır neler... Yine de kadın hünerini gör sen bu hana baktıkça, kadın gözü ince görür ipliği nakşa döndürür. Ne demiştim: bu hanın hamamın yarısı kadın, yarısı erkek!

Öyle ya, dünya hanının yarısı kadın yarısı erkek! Sahi neredeler şimdi? Fincanı alan kadın, beyaz bir bulut gibi akıp gidiyor gözlerimin önünden; ferî siliniyor zamanın. Taş bir kartal olup kanat açıyor han efsanesinin özünden bir nihayete. Hayat denen de her bir insanın zihninde şekillenip karışmıyor mu şimdiye? Cinci Hanı'nı geride bırakıp dar sokaklarda ilerlerken küçük dükkanlarda Safranbolu evlerinin minyatür lambalarını yakıyorlar. Safranlı lokumun yanında safran çayı ikramı ile karşılıyor esnaf gelen gideni.

Yürümeye devam ediyorum. Sırada su kuşlarının küçücük bağırlarıyla hafif hafif dalgalanan Saklı Cennet var. Yürüyorum henüz bilmediğim efsanelere ve biliyorum bir fincan kahvenin eşlik ettiği güzellikler asla unutulmazlar.